

НАЦИОНАЛНА ХУДОЖЕСТВЕНА АКАДЕМИЯ

СТАНОВИЩЕ

От професор Георги Георгиев Янков

Хабилитационен труд

„ВРЕМЕ И СТИЛ“

Контури на историята на модата през XX век, второ допълнено издание

Доцент д-р Мариела Гемешева

за конкурс за професор по 8.2 Изобразително изкуство

За нуждите на катедра „Моден дизайн“

Обнародван в държавен вестник бр. 47 от 24.06.22

София 2023

Доцент д-р Мариела Гемишева започва своя хабилитационен труд „ВРЕМЕ И СТИЛ", контури на историята на модата през XX век, второ допълнено издание с необходимите уточнения на понятието мода.

„ Очевидно е, че като повечето феномени, и модата бива интерпретирана от различни гледни точки и не би могла да има еднозначно определение. Затова за да се изгради дефиниция за мода да се има предвид, че тя не засяга само начина на обличане и разкрояване, но се отнася също така и до стиловите особености в различните изкуства, естетиката, философията, политиката, технологиите, иновациите и т.н.“

Видно от горните редове на Гемишева, става дума за много обширна, може би безкрайна материя на визуалното, социалното, политическото, естетическото, етичното и други наметки покриващи цивилизационното ни тяло от най-дълбока древност, та до наши дни.

Теоритичния труд на кандидата за професор е в обем на 200 страници и обхваща стотте години на миналия век, които тя разглеждани по десетилетия.

Основната цел на тази едновековна променада през двадесети век е да ни убеди в основната теза на нейното изследване:

„С класическия си статус в контекста на модерността модата е не просто социална система с установени закони. По-скоро тя проявява склонност да изменя собствените си правила поради характерното за нея право на отрицание или „предателство”. Следваме модата, тъй като нейните ценности ни се предлагат не по авторитарен, а по парадоксален начин. Модата

признава и веднага след това отрича. Нейните правила са както институционални, така и подмолни. Прагматиката ѝ е колкото логична, толкова и антилогична.“

Преди да изтъкна аргументите, поради които съм съгласен с горните твърдения ще си позволя да добавя и моята лична хипотеза за възникване на модата. Връщаме се в началото, за да потърсим раждането на модата.

И така, ако се облекнем на Християнската религия – тя трябва да е рожба на първородния грях. Стария завет разказва как след грехопадението Адам и Ева изпитали срам и се опасали със смокинови листа. „И очите им се отвориха и те разбраха, че са голи и ушиха смокинови листа и си направиха престилки“ (Битие, Гл.3, 7)

Видно от горния цитат без колебание можем да направим няколко важни извода:

- Модата възниква след грехопадение
- Модата е резултат на познание
- Модата е продиктувана от чувство за срам

Съгласявайки се с тези изводи, обосновавайки се на логиката, можем да приемем че, началото на модния дизайн се поставя с ушиване на престилка (препаска) и, че Адам и Ева са първите модисти (допреди това обикновени нудисти).

Но нека да спрем с библейския генезис на модата и да прелетим обратно в труда на Доцент д-р Мариела Гемишева. Без съмнение миналия двайсети век бе най-бурния в човешката история (да се надяваме да си остане така) и модата е един от най-сигурните и точни способи за верния прочит на неговата динамика. Както вече споменах, детайлното и прецизно изследване

на кандидата разглежда по декади модата на XX век. Аз ще си позволя да проследя съответните глави на това издание, като ги групирам в няколко периода –преди първата световна война, войните и периода между тях, свободен свят и социалистически лагер, падането на берлинската стена.

1901 е първата година на новия XX век и с нея започва залеза на Бел епок, в началото на годината умира Джузепе Верди, но пък в края ѝ с писък се появяват първите радиовълни на Гулиелмо Маркони. Всъщност целият стил Ар Нуво можем да оприличим на красив и романтичен залез (в далечината на който виждаме легендарния потъващ кораб).

Доц. Гемешева много прецизно дефинира характера, акцентите и водещите концепции не само за модата, а и за цялото културно пространство. Трябва да се подчертае и заслуженото внимание, което тя отдава на модистите предшественици и предвестници на Коко Шанел. Жана Пакен, Чарлс Фредерик Уърт, Пол Поаре и други, те са разкрили необходимите полета и правила върху които да развихрят фантазията си следващите корифеи на модата.

Ситуацията в следвоенна Европа е безвъзвратно различна. Много държави са в криза. През 1919 г. САЩ обявяват сух режим и се създава Обществото на народите, силни леви движения клатят трудовите маси из целия стар континент. През 1922 г. в Италия идва на власт Мусолини, а пък Русия става на Съветски съюз (просто да *полудъееш*).

От врявата на двайсетте (лудите) години достигат и думите на Коко Шанел:

„Дадох на жените чувството за свобода, върнах им техните тела... Тела, които бяха потънали под слоеве от дантели, корсети и подплънки заради приумиците на някои дизайнери.“

Важни и любопитни са входните връзки към модата, които изследва автора на този теоретичен труд. Спорта, политиката, рекламата, еманципацията на жените, другите жанрове в изкуството, всички те дават отражение върху модните решения, които пък им оказват обратно влияние и визуализират духа на времето.

По време на двете световни войни този дух получава раздвоение на образа. Единият е призивен, подтикващ към защита на отечеството и саможертва, а другия е елитарен и отегчен от световния катаклизъм.

Доцент д-р Мариела Гемишева отделя и необходимото внимание на Елза Скиапарели и нейното влияние върху модата на трийсетте.

„...Елза Скиапарели е най-влиятелната фигура в света на световната мода. Втората световна война тя прекарва в САЩ, но модната ѝ къща в Париж работи през цялата война, ръководена от Бетина Бержери. Именно благодарение на нея през 1945 там е приет на работа Пиер Карден, а през 1949, Юбер де Живанши. През петдесете години Скиапарели затваря модната си къща.“

Фокуса на изследването на доц. Гемишева е поставен върху висшата мода, но преди да затворим страницата на втората световна война, трябва да споменем още нещо важно. Освен ужасите, зверствата и жертвите, които трябва да помним (за да не се повтарят), тя (войната) създаде и цялостната концепция за визуална идентичност/тотал дизайн. Ярък пример са униформите на третия райх. Изцяло черната униформа на SS, проектирана от Карл Дибич (художник) и Уолтър Хек (графичен дизайнер) е завършен визуален продукт, неговите естетика, графика и символика са изцяло подчинени на

идеологията. Нацисткия шивач Хуго Бос и неговите наследници поставят началото на един от най-успешните и известни брандове и до днешни дни.

„Нов вид – старо съдържание“, с това продължава изследването на следвоенните години в разглежданата дисертация. Много подходящо заглавие с което доц. Гемишева проследява процесите в началото на този период.

„Възстановяването протича по-различен начин. През 1947 държавния секретар на САЩ Джордж Маршал инициира мащабна програма за икономическо възстановяване на Западна Европа и Япония, известна като план „Маршал“ (доминираната от СССР Източна Европа е изключена от плана).“

Това е положението, за съжаление България попада в соцлагера и последствията от това злощастие още ги влачим. Автора очертава две тенденции в модата на свободния свят. Възраждането на Париж като модна столица в която се изявяват редица таланти (от които най ярко блести таланта на Кристиан Диор) е притиснато от мащабното нахлуване през океана на масовата култура.

„Външния вид на Елвис е многократно копиран от почитателите му; с лика на Мерелин Монро дори се появява бижутерия...Кожените якета, джинси Левис, кецове Конверс, стават символ именно на тази „Лоша мода“.

Искам да допълня горният цитат на доц. Гемишева – именно тази „лоша мода“ разказа играта на комунистическата система за няколкото десетилетия в които тя беше обект на репресия и гонения. Все още помним как другарите ни гониха, стрижеха и биеха печати по краката на момичетата с къси поли. Добавям тези напомняния в подкрепа на лайтмотива на това изследване.

В последните няколко глави/десетилетия на своето изследване, Гемишева се чувства в изключително свои води. Тя умело и авторитетно ни води към различни модни артисти, показва ни невидимите течения и взаимни влияния в различните визуални изкуства.

„В условията на глобализация модата става още по-гъвкава, универсална и манипулативна, кризите и циклите в нея все повече се ускоряват. Но анализирането на нейните нови посоки тепърва предстои.“

С тези думи завършва „ВРЕМЕ И СТИЛ“, контури на историята на модата през XX век.

Книгата на доц. Д-р Мариела Гемишева е любопитно въведение за всеки почитател на модата. Тя е особено полезна и важна за нейните студенти. Освен познания в нея, те могат да открият кураж и вдъхновение за пътя, който са избрали.

Уважаеми членове на научното жури, най-учтиво и убедено си позволявам да ви препоръчам да подкрепите тази кандидатура и на Мариела Гемишева да бъде присъдена академичната длъжност професор.

Благодаря за вниманието!

8 април 2023

София

Професор Георги Янков